Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta

Kaisa Mäkelä
Ympäristöministeriö

Aika: torstai 27.10.2016 klo 12.10

Paikka: valiokunnan kokoushuone D 230, D-rakennus (sisäänkäynti: Eduskuntakatu 4)

Asia: HE 161/2016 vp Hallituksen esitys liikennekaareksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Liikennekaari on osa hallituksen kärkihanketta, jolla toteutetaan hallitusohjelman kärkihankkeita digitaalisen kasvuympäristön rakentamiseksi sekä säädösten sujuvoittamiseksi.

Ympäristöministeriö näkee hyvänä liikennekaaren valmisteluun liittyvän toimialan kokonaistarkastelun. Uudenlaisten liikkumispalveluiden syntyminen ja kilpailun lisääntyminen avaa mahdollisuuksia kuljetusten monipuoliselle järjestämiselle, ja sen avulla on mahdollista saada myös kustannussäästöjä sekä vastata liikennesektorille asetettuihin päästövähennystavoitteisiin.

Esityksen tavoitteena on avata liikkumispalveluja koskevia olennaisia tietoja sekä luoda yhteentoimivia lippu- ja maksujärjestelmiä, jotka edistävät liikkuminen palveluna -toimintatavan kehitystä ja mahdollistavat toimivien matkaketjujen rakentamisen. On tärkeää, että lippu- ja maksujärjestelmien avoimuus koskee kaikkia järjestelmiä, ei pelkästään viranomaisten hallinnoimia järjestelmiä.

Esityksen tavoitteena on tukea uusia jakamistalouden toimintamalleja sekä yhteisöllisiä ratkaisuja liikennejärjestelmän kehittämisessä. Jakamistalous kasvattaa kiinnostusta muun muassa autojen yhteiskäyttöön sekä luo uusia ansaitsemismahdollisuuksia. Positiivisina vaikutuksina on kirjattu mm. päästöjen ja ruuhkien väheneminen sekä koko liikennejärjestelmän paraneminen kaupungeissa. Positiiviset vaikutukset edellyttävät kuitenkin merkittäviä käyttäjä- ja tarjoajamääriä. Jakamispalveluiden ja niiden käyttötapojen suuri kirjo johtaa vaikeasti ennakoitaviin ja erilaisiin vaikutuksiin sekä liikennejärjestelmän että ympäristön kannalta. Mikäli käyttöönotto korvaa ja vähentää yksityisauton käyttöä, vaikutukset ovat melko suoraviivaisesti positiivisia. Jakamispalvelut voivat kuitenkin myös lisätä liikkumista ja kuljettamista. Lainsäädännöllisten muutosten lisäksi tarvitaan merkittävää muutosta liikkujien toimintatavoissa.

Digitalisaatiolla ja liikenteen palveluistumisella voi olla myös negatiivisia vaikutuksia, eli ilmiö voi esimerkiksi pienentää kävelyn ja pyöräilyn kulkutapaosuuksia. Siten on tärkeää selvittää muutosten vaikutuksia myös kansanterveyden näkökulmasta. Ympäristöministeriö pitää tärkeänä huolellista ja monipuolista vaikutusten arviointia.

Liiketoimintamahdollisuuksien avautumisella on myönteisiä, elinkeinoelämää tukevia vaikutuksia. Esityksen tavoite madaltaa liikennealalle tulon kynnystä on hyvä, ja se edistää myös saavutettavuutta sekä uusien liikkumisen muotojen yleistymistä. Jotta ns. ei-ammattimainen toiminta ei päädy harmaan talouden piiriin, olisi syytä luoda käyttäjälähtöinen tiedonvaihtoratkaisu, joka helpottaa verojen keräämistä ja maksamista erityisesti jakamistalouden palveluiden osalta. Esimerkiksi Virossa vastaavanlainen kokeilu on alkanut. Tällainen tiedonvaihtoratkaisu palvelisi myös laajemmin jakamistalouden ratkaisuja muissakin palveluissa.

Liikkumisen mahdollisuudet tulee turvata koko maassa. Liikennekaaren ehdotukset helpottavat liikkumispalveluiden kehittämistä yhteistyössä käyttäjien, elinkeinoelämän ja julkisen sektorin kesken. Viranomaisilla tulee olla mahdollisuus sekä velvollisuus varmistaa käytettävän kaluston ympäristövaikutukset sekä palvelun riittävän laatuun kuten esteettömyyteen ja turvallisuuteen liittyvät ominaisuudet. Liikennekaaren ehdotusten vaikutusta liikkumisen palvelutason laatuun ja saavutettavuuteen tulee systemaattisesti seurata.

Yhdyskuntien toimivuuden ja maankäytön suunnittelun pitkäjänteisyyden kannalta luotettavan ja toimivan sekä eri väestöryhmien saavutettavissa olevan joukkoliikennejärjestelmän jatkuvuus tulee varmistaa. Erityisesti suurilla kaupunkiseuduilla ja kaupungeissa asukkailla tulee säilyä mahdollisuus käyttää ensisijaisesti vakiintuneisiin reitteihin, pysäkkeihin ja aikatauluihin perustuvaa monipuolista joukkoliikennejärjestelmää, jota liikennekaaren mahdollistamat uudet liikennepalvelut hyvin täydentävät ja tukevat.

Liikennekaaren tavoitteena on selkeyttää valvontaviranomaisten rooleja ja tehtäviä. Käynnissä olevalla aluehallintouudistuksella on vaikutuksia eri liikenteen alan toimijoiden tehtäväkenttiin. Valmisteluissa on huomioitava liikennekaaren vaikutukset ja eri toimijoiden vastuukysymykset. Myös ei-ammattimaisten liikenteenharjoittajien sekä välitys- ja yhdistämispalvelut tulee kytkeä osaksi valvontaa. Taksilupien säännöstelyn vapauttamisen vaikutukset vaitiolovelvollisuuden ja yksityisyydensuojan säilymisen näkökulmasta koulu-, kela- yms. kuljetuksissa tulee ottaa huomioon. Eri toimijoille tulisi myös asettaa velvollisuus ilmoittaa väärinkäytöksistä.

Palvelusopimusasetuksen mukainen toimivaltainen viranomainen toimiessaan samalla alueiden käyttöä suunnittelevana viranomaisena voi asettaa palvelutasovaatimuksia alueen joukkoliikennejärjestelmälle. Valmistelussa tulee varmistaa toimivaltaisen viranomaisen edellytykset ostaa julkisesti tuettua liikennettä sekä määritellä valtion, maakunnallisten ja kunnallisten toimijoiden roolit erilaisten yhteistyömallien mahdollistajana ja velvoittajana, ja siten turvata julkinen liikenne alueilla, missä markkinaehtoista liikennettä ei synny. Markkinaehtoinen liikenne tulee voida kytkeä osaksi yhtenäistä ja toimivaa joukkoliikennejärjestelmää.